
INGEBOEKT

De papieren wereld

De Papieren Wereld. Leergang voor schrijfvaardigheid. C. VLASMAN. Katholiek Pedagogisch Centrum, 's Hertogenbosch 1983

De Papieren Wereld is een uitgebreide lessenreeks in drie delen om leerlingen van ongeveer 12 tot 15 à 16 jaar stap voor stap te leren hoe ze verhalende, informerende en beschouwende teksten moeten schrijven. De leerstof is gradueel opgebouwd, zowel wat de inhoud van de teksten als wat de behandelde aspecten ervan betreft; er wordt m.a.w. steeds dieper geboord en er worden steeds moeilijkere teksten gebruikt.

Deel 1 bevat vooral verhalende teksten. De klemtoon ligt op de gespreksweergave in de tekst (gesprekspatronen), de inhoud (brainstorming) en de opbouw van verhalende teksten. Daarnaast wordt gewezen op het tempusgebruik, de interpunctie, de aanspreekvormen, de zinsbouw enz.

In het eerste deel wordt bovendien een begin gemaakt met de behandeling van informerende teksten. De auteur toont aan hoe teksten inhoudelijk gestoffeerd worden (hoe moet je iets opzoeken?) en hoe informatie geordend wordt (schematiseren, opbouw van de tekst en van de alinea). Als specifieke vorm daarbij wordt de zakelijke brief behandeld.

In deel 2 gaat de auteur grondiger in op verhalende en informerende teksten. Bij de verhalende teksten wijst hij op het vertelperspectief, de verhaal-tijd, de persoons- en ruimtebeschrijving. Er komen stilistische zaken aan bod (zoals pronominale aanduiding, het gebruik van bepalingen en van het passief) en er wordt gewezen op de verschillende fasen van het schrijfproces.

Bij de informerende teksten wordt vooral aandacht geschonken aan de manieren om informatie te verzamelen en aan het schrijfdoel. Als specifieke tekstsoort wordt de zakelijke brief verder besproken en komen ook de persoonlijke brief en het interview aan bod.

In deel 3 maken de leerlingen kennis met beschouwende teksten. Ze leren hoe ze hun mening kunnen weergeven en hoe ze die kunnen staven met feiten. Daartoe leren ze informatie verzamelen uit verschillende bronnen, argumenten formuleren en die argumenten in logisch gestructu-

reerde alinea's weer te geven. Daarnaast komen nog een aantal aspecten ter sprake van de verhalende tekst (gedachtenpatronen, karakterbeschrijving, dierenverhaal) en van de informerende tekst (enquête).

Uit dit enorm ruime aanbod blijkt dat heel zeker van een 'leergang' gesproken mag worden : er is een stapsgewijze behandeling en elk besproken aspect past in een duidelijk kader. Om de leerlingen vaardig te maken in verschillende tekstsoorten, gaat de auteur telkens uit van teksten. Bij de lectuur worden op systematische wijze typische kenmerken belicht. Die kenmerken worden niet alleen besproken aan de hand van de tekst maar worden ook ingeoefend in deelopdrachten (interpunctie, aanbrengen, alinea's herschrijven, dialoogje schrijven enz.). Pas daarna schrijven de leerlingen zelf een hele tekst. Die eindopdrachten zijn altijd vergezeld van duidelijke taakomschrijvingen, werkwijze enz. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een "al-gelezen ?"-rubriek waarin leesboeken worden voorgesteld die met de hulp van leeftijdsgenoten zijn geselecteerd. Van elk boek geeft men de inhoud en een aanduiding van de leeftijdscategorie waarvoor het boek geschikt is. Op het einde van elk deel volgt een samenvatting van de geziene stof en een alfabetisch register van de leesboeken.

De Papieren Wereld biedt een systematische werkwijze om leerlingen vertrouwd te maken met verschillende tekstsoorten. Op die manier voorziet het in een behoefte, want pas de laatste jaren is er meer belangstelling gekomen voor een echte didaktiek voor het schrijven van verschillende tekstsoorten.

Heel interessant is de cursorische opzet. De leerlingen worden voortdurend geconfronteerd met teksten waarin ze de theorie toegepast vinden. Veel lezen bevordert immers de schrijfvaardigheid. Zeker als men bij de lectuur begeleid wordt en gewezen wordt op andere dan inhoudelijke aspecten, zal men meer oog krijgen voor structuur, stijl, zinsbouw enz. De werkwijze laat ook de mogelijkheid open om meer gedifferentieerd te werken (cf. de extra-oefeningen). Voor de opdrachten weten de leerlingen precies wat van hen verlangd wordt, doordat de schrijfopdrachten niet alleen bestaan uit een titel maar vergezeld zijn van duidelijke taakomschrijvingen.

De essentie van de stof, samengevat aan het einde van elk deel, lijkt misschien wat povertjes voor een 'cursus' van ongeveer 850 blz. Die theorie kan inderdaad in een paar bladzijden verteld worden. Toch zijn al die bladzijden geen nodenloze paperverspilling. Men kan de leerlingen pas echt leren schrijven als dat stapsgewijze gebeurt en als in dat proces veel goede teksten betrokken zijn.

Of nu werkelijk alle teksten in het leerlingenhoek opgenomen moesten worden, is een andere vraag. De overvloed aan teksten werkt voor de leerlingen misschien verwarrend. De presentatie is heel sober gehouden (vrijwel geen prenten, geen kleur, wel tekeningen), in tegenstelling tot talrijke andere schoolboeken die wat vormgeving betreft voor de leerlingen (althans) veel aantrekkelijker zijn.

De opzet van het boek mag dan nog zo grondig, vernieuwend en interessant zijn, toch vrees ik dat een integrale overname wegens tijdsgebrek niet haalbaar is. Van zo'n leergang kan een leraar Nederlands, zeker in deze sombere tijden, alleen maar dromen. De Papieren Wereld bevat in elk geval een rijke verzameling van teksten en goed gekozen opdrachten waaruit men zeker kan putten.

Marie-Anne Baert, Rijakker 22, 9910 Gent.

Anti-racisme op school

ANTI-RACISME OP SCHOOL, een uitgave van de Anne Frank Stichting. AFSchrift 10, 4 delen.

Het onderwijs kan uitingen van racisme niet negeren : op vrijwel elke school worden leerkrachten geconfronteerd met openlijke of onderhuidse, bewuste of onbewuste uitingsvormen van racisme. De Anne Frank Stichting voelt zich sterk betrokken bij de strijd tegen het racisme en poogt met de publicatie van dit AFSchrift 10 de vele leerkrachten die besluiten iets tegen de racistische uitingen te gaan doen materiaal in handen te geven.

Om dit materiaal te verzamelen werkte de Anne Frank Stichting twee jaar samen met leerkrachten uit het voortgezet onderwijs. De resultaten van deze coöperatie werden gebundeld in AFSchrift 10, dat uit vier delen bestaat : beleid, houding, lessen, handleidingen. Bij deze delen hoort de videoband "Anti-racisme op school".

Zaken die de individuele mogelijkheden van één of enkele sterk betrokken leerkrachten te boven gaan en door de school gedragen zou moeten worden, komen in het deel BELEID ruim aan bod. Immers pogingen om in lessenseries en projectweken etnische vooroordelen en discriminaties aan de orde te stellen komen nauwelijks tot hun recht als dat geen consequenties heeft voor de dagelijkse schoolpraktijk. De school is geen eiland : daarom is een duidelijke en klare anti-racistische houding van de school een belangrijke stap in het streven naar multicultuurle samenleving. Voorbeelden van dergelijke intentieverklaringen in Nederland en Groot-Brittannië worden toegelicht.

Delicater is het stellen en handhaven van normen : echter, niet reageren op het racisme is ook een stellingname. Normen dus voor leerlingen en leerkrachten. Wie bepaalt echter wat ?

Vooraleer je een stap naar beleid toe zet, breng je best eerst de situaties op school, strategie en tactiek en een actieplan in kaart : een voorbeeld in dit deel kan je op weg helpen.

In het deel HOUDING worden artikelen en werkmateriaal aangeboden om zich te bekwamen in een alerte anti-racistische opstelling (= een gedrag en een manier van denken gebaseerd op etnische gelijkwaardig-